

אקטואר לא רשאי להחליט שהוא עורך חוות דעת אקטוארית לעניין איזון משאבים רק לפי חלופה ב' או רק לחלק מכלל נכסי בני הזוג!!!

האקטואר **רועי פולניצר** מסביר מהו תפקידו של אקטואר איזון המשאבים על פי חוק יחסי ממון, תשל"ג-1973

החוק לחלוקת היסכון פנסיוני בין בני זוג התשע"ד-2014 (להלן: "החוק החדש")

- **חלוקה** – ביצוע פיצול או הפרדה של כלל נכסי בני הזוג לפי חלופה א' או לפי חלופה ב', כהגדרתם לעיל. אין מדובר במכירה לא רעיונית ולא בפועל וגם לא בקניית זכויות, כי הלא אין מכירה ואם אין מכירה אז גם אין קניה.

לשכת מעריכי השווי והאקטוארים הפיננסיים בישראל קובעת שתמיד צריך לחשב את החישוב הכולל בכסף לפי חלופה א', הואיל ויכול להיות שלאחר כל החישובים שיבצע האקטואר יתברר שהסכום הדרוש לאיזון הוא סכום קטן יחסית שאחד הצדדים יכול להעביר לצד השני. אני יכול להעיד מניסיוני האישי שבתק מסוים שבו מוניתי כמומחה מטעם בית הדין הרבני קבעתי שלצורך האיזון על הבעל להעביר לגרושתו 100 אלף ש"ח ובכך נגמר האיזון. ואז גם אין שום בעיה כי כל אחד נשאר עם הנכסים שלו והאיזון הוא בסך הכל 100 אלף ש"ח.

מניסיוני קאטואר איזון משאבים, ישנם מקרים שבהם הסכום הדרוש לאיזון "כבד" מדי לבן הזוג, ואז הוא יכול לפנות לבית המשפט ולבקש לבצע את החלוקה לפי חלופה ב'.

הערה חשובה: אקטוארים ועורכי דין רבים חושבים שחלופה ב' נולדה רק בחוק החדש, אך לא כך היא. למעשה, חלופה ב' כתובה בחוק בסעיפים.

למעשה הסעיפים הם שנותנים לבית המשפט את הסמכות לבצע חלוקה לפי חלופה ב' ולא לפי חלופה א'. מה זה אומר? זה אומר שבמקום שאחד הצדדים ישלם לצד השני את הסכום הדרוש לאיזון בכסף הוא ישלם לו אותו בעין.

למעשה אנו מבינים שכל האיזון הוא שווי. חלופה א' (חלופת ההיוון) היא החלופה היא הכלל. היוצא מן הכלל הוא הסמכות של בית המשפט, לפי סעיף 6(ג) לחוק, להורות על חלוקה לפי חלופה ב' ולא לפי חלופה א'.

נשאלת השאלה, מתי מפעילים את הסמכות הזאת? כשאין ברירה ואין לאחד הצדדים כסף זמין לשלם לצד השני. למשל, כאשר תיאורטית על אחד הצדדים לשלם לצד השני מיליון ש"ח, אבל כל השווי הזה נובע מהזכויות הפנסיוניות שלו ואין לו את השוויים שלהן כרגע בכסף (יהיה לו אותן רק כאשר הוא יצא לפנסיה). אז במקרה שכזה יש לבית המשפט את האפשרות

סעיף 6(ב) לחוק קובע כי: *"היה שוויים של נכסי בן הזוג האחד עולה על שוויים של נכסי השני, חייב האחד לתת לשני את מחצית ההפרש, אם בעין ואם בכסף או בשווה כסף."*

סעיף 6(ג) לחוק קובע כי: *"באין הסכמה בין בני הזוג בשאלה מה מגיע מהאחד לשני או באיזו דרך יבוצע האיזון, יחליט בית המשפט או בית הדין לפי הנסיבות, ורשאי הא לקבוע מועדי הביצוע, הבטחתו ושאר תנאיו, לרבות תוספת ריבית במקרה של ארכה או סילוק בשיעורים."*

נשאלת השאלה, מתי בית המשפט יחליט על ביצוע חלוקה בעין ולא בכסף? למשל, כאשר אחד הצדדים טוען שאין ביכולתו להביא את הכסף הדרוש לאיזון. למשל, נגיד שעל פי האיזון אני צריך לתת לגרושתי מיליון ש"ח, אבל אין לי מיליון ש"ח עכשיו, אז לא יחלקו את הנכסים בכסף (לפי חלופת ההיוון) אלא בעין (לפי חלופה ב').

הגדרות

לשם הנוחות נגדיר את המונחים הבאים:

- **נכס** – כהגדרתו בחוק, לרבות נכסי מקרקעין, כלי רכב, קניין רוחני, עסקים, נכסים פיננסיים, זכויות פנסיוניות, זכויות סוציאליות, חשבונות בנק, כרטיסי אשראי, חסכונות והלוואות.
- **מועד הקרע** – מועד התרת הנישואין או פקיעת הנישואין. מועד זה נקבע על ידי בית המשפט בדיעבד על בסיס עילות משפטיות. מועד זה מכונה גם על ידי האקטוארים כ- "מועד הפסקת השיתוף" או "מועד הפירוד".
- **לשום** – לבצע הערכת שווי גרידא לנכס נכון למועד הקרע, בהתעלם משיקולי עלויות מימון (עמלות, ריביות וכו'), ללא התייחסות למיסוי (שכין אין אירוע מס בגירושין, אין מכירה לא רעיונית ולא בפועל, כך שלמעשה אין עסקה אלא פיצול ובנוסף אין לקחת בחשבון מס עתידי היפותטי שאולי ישולם בעתיד בעת מכירת הנכס בעתיד לצד ג').
- **חלופה א'** – חלוקה בכסף לפי החוק, המכונה גם חלופת ההיוון.
- **איזון** – ביצוע תחשיב אקטוארי לשוויים של כלל נכסי בני הזוג לפי חלופה בכסף החוק.
- **חלופה ב'** – חלוקה בעין לפי החוק, ואם מדובר בחסכונות פנסיוניים אז הכוונה לחלוקה בהתאם להוראות

לאחרונה אני שומע על יותר ויותר על שחקנים בתחום אקטואריית איזון המשאבים, שמונו כמומחים כלכליים מטעם בית משפט לענייני משפחה או בית דין רבני, שאומרים למתגרשים שהם מתכוונים לבצע חוות דעת אקטוארית לעניין איזון משאבים רק לפי חלופת איזון הזכויות על בסיס מימושו בפועל (מה שמכונה בעגה המקצועית: חלופה ב') ללא חלופת איזון הזכויות על בסיס ערכן הנוכחי (מה שמכונה בעגה המקצועית: חלופת ההיוון).

נסביר כי תפקידו של המומחה הכלכלי מטעם בית המשפט במסגרת איזון משאבים בין בני זוג עקב הליך גירושין צומח מסעיף 6(א) לחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973 (להלן: "החוק") הקובע כי:

"לצורך איזון המשאבים לפי סעיף 5 יש לשום את נכסי כל אחד מבני הזוג, פרט לנכסים שאין לאזן שוויים; משווי הנכסים האמורים של כל בן-זוג יש לנכות את סכום החובות המגיעים ממנו, למעט חובות בקשר לנכסים שאין לאזן שוויים."

סעיף 5(א) לחוק קובע כי: *"עם התרת הנישואין או עם פקיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג (בחוק זה – פקיעת הנישואין) זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שוויים של כלל נכסי בני הזוג..."*

החוק מגדיר את המונח "כלל נכסי בני הזוג" באמצעות הגדרה מעגלית כ-: *"לרבות זכויות עתידיות לפנסיה, פיצויי פרישה, קרנות השתלמות, קופות תגמולים וחסכונות."*

במסגרת כתבה זו אנסה להסביר מדוע טועים אותם אקטוארים שעורכים חוות דעת אקטואריות רק לפי חלופה ב', מדוע טועים עורכי הדין שמבקשים זאת ומדוע טועים השופטים והדיינים שמרשים זאת ובכך פוגעים בזכויותיהם של המתגרשים/בעלי הדין.

נתחיל מזה שכאשר אקטואר עורך חוות דעת אקטוארית בין בני זוג עליו לערוך אותה למעשה לפי החוק. בחוק כתוב במפורש שהאיזון הוא בשווי (סעיפים 5(א) ו-6(א) לחוק), זאת אומרת שיש לחשב את השווי של **הכל** (קרי, כלל נכסי בני הזוג) ובסוף יוצא איזושהו הפרש. מה קורה בפועל? סעיפים 6(ב) ו-6(ג) לחוק (ביחד להלן: "הסעיפים") אומרים שביט המשפט יכול גם להורות על חלוקה בעין ולא בכסף.

נזיל ולכן ניתן לחלוקה בכסף ומה שלא נזיל-לא) אבל גם במקרים של אופציות למניות, שהן גם נכס לא נזיל שבית המשפט יכול להורות לחלק אותו לפי חלופה ב', אם ורק אם זה אפשרי מבחינת הגוף שהעניק אותו למי מבני הזוג. חשוב להבין שבמידה והסכם הענקת האופציות אוסר על העובד להעביר את האופציות לצד שלישי, אז יש לבצע חלוקה בכסף ולא ניתן לחלק את האופציות בעין. למה? כי הסכם גובר על החוק, כי בית המשפט לא יכול להכריח צדדים להסכם להתנהל אחרת (כי הם בכלל לא מעורבים, הם לא המתגרשים). מאידך, אם אין סעיף הגבלת עבירות, או אז ניתן לחלק את האופציות גם בעין, באמצעות פסיקתא לנאמן של התוכנית להענקת אופציות לעובדים או לגוף שהעניק את האופציות.

בנוסף, לטענה שחוזרת על עצמה מפי עורכי דין למשפחה, לפיה בחירת חלופת החלוקה נתונה בלעדית לשיקול דעתו של הצד שאמור לשלם את הסכום הדרוש לאיזון – אין אחיזה בחוק. החוק כפי שראינו קובע שהאיזון יעשה בכסף ולא בעין, כי לא מדובר בזכות קניינית ולא פיננסית וכי רק לבית המשפט ושמורה הזכות להחליט על חלוקה בעין של נכס מסוים או יותר.

פרטים על השכלת

הנני בוגר תואר ראשון בכלכלה (עם התמחות באקטואריה) מאוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

הנני מוסמך תואר שני במנהל עסקים (עם התמחות באקטואריה) מאוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

הנני בוגר לימודי תעודה במדעי האקטואריה בלשכת מעריכי השווי והאקטוארים הפיננסיים בישראל ואקטואר מוסמך מטעם לשכה זאת.

פרטים על ניסיון

אקטואר בשווי פנימי משנת 2010. משנת 2006 אני עורך חוות דעת אקטואריות ויועץ לתאגידים פיננסיים וליחידים, מתמנה ע"י בתי משפט ובתי דין כאקטואר וככלכלן מוסמך.

הנושאים בהם אני עוסק: היוון התחייבויות מעביד לפי תקן IAS-19, הערכות שווי תאגידים, הערכות שווי נכסים בלתי מוחשיים, איזון משאבים בגירושין, חישובי ריבית, חישובי הפסדי שכר ופנסיה, הערכת שווי מכשירים פיננסיים מורכבים, קביעת תעריפים ועתודות לביטוחי חיים, קביעת עלות תנאי פנסיה, ניתוח מצבים פיננסיים, חישובי ביטוח לאומי ועוד.

הנני חבר מלא בלשכת מעריכי השווי והאקטוארים הפיננסיים בישראל, F.I.L.A.V.F.A, באגודה העולמית לאקטוארים והאיגוד הישראלי לאקטוארים.

נסביר כי הזכות לקבל שווי של נכס, מכוח איזון המשאבים, על פי החוק היא זכות פיננסית ולא זכות קניינית, ולכן השווי צריך להיות למועד שרשום בחוק, הוא מועד הקרע.

זוהי למעשה המהות של החוק. לצערי הרב, עורכי דין למשפחה, שופטים, דינים וכמובן שחקנים בתחום אקטואריית איזון המשאבים לא מבינים שמהות החוק היא איזון לפי חלופה א' (חלוקה בכסף) ושהאקטואר חייב לקחת את כל הנכסים במונחי ברוטו (כי אין אירוע מס בגירושין, אין עסקת מכירה ובכלל מס הוא דבר אישי וספציפי לכל אדם ואין כללי מיסוי מקובלים כמו כללי חשבונאות מקובלים – לנכה למש אין מס, לפנסיונר יש פטור ממס רווחי הון עד תקרה מסוימת, נשיא המדינה פטור ממס, למי שעבד עבור המדינה לפעמים יש פטור ממס – מס הוא דבר אישי ולא כללי, ובנוסף חישוב המס הוא חישוב מורכב ולא שיעור קבוע וידוע מהסכום כפי שרואי חשבון ואקטוארים נוטים לחשוב, במיוחד מס רווחי הון שתלוי בשווי ההתחלתי והשווי הסופי) ושהחלוקה יכולה אמנם להיות לפי חלופה ב' (קרי, בעין) אבל האיזון (קרי, התחשיב) חייב להיות לפי חלופה א' (קרי, בכסף) שזה אומר למעשה הערכת שווי לכל אחד מנכסי בני הזוג, שווי פיננסי.

כלומר על האקטואר לבצע הערכת שווי לכל נכס ונכס מכלל נכסי בני הזוג ואם הוא מגיע למשל למסקנה שלבעל יש נכסים בשווי כולל של מיליון ש"ח ולאשה יש נכסים בשווי כולל של 800 אלף ש"ח, אז מחצית מההפרש (קרי, 100 אלף ש"ח) זהו הסכום הדרוש לאיזון והוא הסכום שעל הבעל להעביר לאשה כדי לאזן. זוהי המשמעות של האיזון, כי הרי מה מאזנים? מאזנים שווים והלא בסעיף 5(א) כתוב בזו הלשון: **"זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג"**, בדגש על המילה שווי.

כאמור, לבית המשפט יש סמכות בחוק להורות שנכס כזה או אחר יחולק לפי חלופה ב' ואז למעשה הוא מוציא אותו מהאיזון (קרי, התחשיב) ומורה לחלקו בעין. זה קורה לרוב במקרים של זכויות פנסיונית שהן אינן נזילות (כי מה שנזיל –

להורות על כך שהחלוקה תבצע בעין, כלומר, מעבירים את הזכויות עצמן ולא את הכסף. שימו לב שחלוקה בעין היא למעשה חלופה ב'. נעיר כי גם חלופה א' וגם חלופה ב' נמצאות בחוק. החידוש של החוק החדש במסגרת חלופה ב' היה רק האפשרות לפתוח קופות חדשות על שם בן הזוג השני באמצעות פסיקתאות לגוף המנהל, במקום רק לרשום "הערת אזהרה" על החיסכון הפנסיוני של בן הזוג אצל הגוף המנהל (מה שנקרא "צביעת הכסף").

חשוב להזכיר שחלופה א' היא הכלל. הווה אומר- הכלל הוא סעיף 5(א) לחוק שצריך לעשות איזון בכסף, לוקחים את כל הנכסים מאזנים אותם, א' צריך לשלם X ש"ח לב' וזהו – זוהי החלופה, זה הכלל, זה החוק. אבל לבית המשפט יש סמכות, מכוח הסעיפים, להורות שחלק מהנכסים יחולקו לפי חלופה ב' ולא לפי חלופה א'. למה? כי בית המשפט מבין שלא תמיד אחד הצדדים יכול לתת לצד השני צ'ק על סך מיליון ש"ח, בגלל שיש לו פנסיה ששווה מיליון ש"ח. אז בגלל שבית המשפט מבין שאותו צד לא יכול לשלם לצד השני כרגע מיליון ש"ח, אז הוא מורה לחלק את הנכס בחלופה ב' (קרי, להעביר לה את החלק שלה בפנסיה אצל הגוף המנהל). זה נקרא חלוקה בעין של הזכות עצמה. זה החוק, והכלל בחוק הוא חלוקה לפי חלופה א', זה מה שנכון וצריך לעשות.

על פי החוק יש לאזן את כלל נכסי בני הזוג, כלומר יש לחשב את כולם. למעשה, על האקטואר לקבל גם input משמאי מקרקעין, שמאי רכב, מעריך שווי קניין רוחני ועוד. רוצה לומר- האקטואר צריך להגיד "הנה כלל הנכסים של בני הזוג", הוא צריך לברר עם בני הזוג מה כל הנכסים שלהם (מכוניות, בתי וכו'), לשים שווי (תג מחיר) על כל נכס ונכס למועד הקרע (למשל אם יש דירה אז האקטואר מקבל משמאי המקרקעין את שווי הדירה למועד הקרע) כי כל האיזון מתבצע נכון למועד הקרע, על פי סעיף 5(א) לחוק. לאמור- האקטואר לא יכול לעשות חוות דעת איזון משאבים רק על חלק מנכסי בני הזוג (למשל רק על הנכסים הפנסיוניים, הזכויות הסוציאליות וחשבונות הבנק) אלא הוא צריך לבצע חוות דעת על כלל נכסי בני הזוג לפי סעיף 5(א) לחוק.

נעיר כי לגבי נכס מקרקעין האיזון יתבצע נכון למועד הקרע אך ורק אם במועד הקרע היה רק לבן זוג אחד בלבד זכויות קנייניות בנכס. כלומר, האיזון של נכס מקרקעין לא יתבצע נכון למועד הקרע אם לשני בני הזוג היו במועד הקרע זכויות קנייניות בנכס (קרי, הוא היה רשום בטאבו על שם שניהם), כי קניין זה משהו אחר. דיני הקניין גוברים על החוק.